

Öka kommuners vilja att tillåta ny vindkraft

Svenska Dagbladet den 13 mars 2021

Den senaste månaden har energidebatten koncentrerats kring kontroversiella frågor, som kärnkraftens plats i energisystemet, och behovet av att bygga ut transmission för att möta en ökad efterfrågan på el i landets södra delar. Det är naturligt att dessa frågor får en stor plats i debatten. För att möta framtidens ökade efterfrågan på el, krävs även en utbyggnad av vindkraften. En fråga som fått mindre utrymme i debatten är hur Sverige ska åstadkomma en samhällsekonomiskt effektiv utbyggnad av vindkraften.

I dag har kommunerna möjlighet att avslå en ansökan om vindkrafts-etablering och incitamenten för att godkänna vindkraftsetableringar är svaga. När man tar beslut om var det är samhällsekonomiskt mest effektivt att placera en vindkraftsanläggning måste det företagsekonomiska värdet av en potentiell etablering vägas mot lokala kostnader i form av oljud, minskade estetiska värden, och minskade fastighetsvärden. Den företags-ekonomiska värderingen av ett projekt görs av projektörerna, som sedan skickar en ansökan till den berörda kommunen. I nuläget kräver varje etablering kommunal tillstyrkan, vilket kallas det kommunala vetot. Det ger kommunen möjlighet att avslå en ansökan utan att projektören ges möjlighet till omprövning. Kommunen behöver heller inte ange skäl till varför en etablering får avslag, och det finns inte någon tidsgräns för hur lång tid som får gå innan kommunen tar sitt beslut.

Anledningen till att vetot existerar är att kommunerna själva bedöms vara de som är bäst lämpade att värdera de lokala kostnaderna, och i förlängningen även lämpligheten av projektet i sin helhet. Dessutom är detta förenligt med grundtanken att kommunerna bör ha rätt att själva bestämma över sina egna angelägenheter utan onödig inblandning ifrån staten. I grunden är detta ett bra resonemang, men det bygger på en ogrundad tilltro till att kommunerna värderar globala klimatvinster högre än de lokala kostnaderna förknippade med vindkraften. Varken fastighets-skatt på vindkraftverk eller bolagsskatt tillfaller kommunen och vindkrafts-etableringar leder endast i mycket begränsad utsträckning till ökade arbetstillfällen. Därmed är incitamenten för att godkänna vindkrafts-etableringar svaga, vilket har lett till långa handläggningstider och att många projekt får avslag.

Det kommunala vetot är kritiserat eftersom det saknar beslutskriterier, krav på motivering för avslag, och tidsgräns för beslutet. Kritiken kommer inte enbart ifrån vindkraftsindustrin utan även ifrån statligt håll, exempelvis Naturvårdsverket och Energimyndigheten. Energimyndigheten har även tagit fram ett förslag för hur det kommunala vetot bör förändras, med instruktioner om vilka aspekter kommunerna bör ta hänsyn till i beslutsprocessen. Dessutom föreslås att ett beslut inte ska kunna ändras under processens gång. Regeringen har även nyligen tillsatt en utredning huruvida vetorätten över huvud taget bör finnas kvar.

Problemet med utredningen och reformförslaget är att det kommunala vetot mycket väl skulle kunna fungera om kommunerna ges ekonomiska incitament att vara mer frikostiga och skyndsamma i beslutsprocessen. Om incitamenten dessutom kopplas till det företagsekonomiska värdet av en etablering, skulle det mycket väl kunna leda till mer samhälls-ekonomiskt effektiva investeringar än

om tillståndsprocessen detaljstyrs, alternativt överlåts till länsstyrelserna. Samtidigt kan grundtanken om kommunernas självbestämmande respekteras. Det är därför naturligt att reformera fastighetsskatten på vindkraftverk så att den (eller åtminstone en viss andel av den) tillfaller kommunen istället för staten. En del av intäkterna kan därmed användas till att kompensera de närboende och resterande överskott kan stärka kommunens generella budget.

Ett annat alternativ är att införa en lagstadgad så kallad bygdepeng, alltså en ekonomisk kompensation från projektören till de närboende. En sådan finns redan för vattenkraften, men är konstruerad så att mottagaren av bygdepengen är en myndighet. Den som lider skada till följd av vattenkraften kan ansöka om kompensation hos Mark- och miljödomstolen. Det är inte troligt att ett motsvarande regelverk för vindkraften skulle kunna ha samma positiva styrande effekt som en kommunalisering av fastighets-skatten.

Vi står nu inför ett ökat elbehov som till stor del kan lösas med utbyggd vindkraft. Tidigare har Centerpartiet och Miljöpartiet också föreslagit en kommunalisering av fastighetsskatten på vindkraft. De brukar dock samtidigt även argumentera för en kommunalisering av fastighetsskatten på vattenkraft. Eftersom vattenkraften i princip redan är färdigutbyggd, skulle dock de samhällsekonomiska vinsterna av en sådan reform bli förhållandevis små. Därför är det mycket mer angeläget att i första hand åstadkomma en förändring av fastighetsskatten på vindkraft.

Erik Lundin